

ORIENTACIONS PER A L'ELABORACIÓ DEL PROJECTE LINGÜÍSTIC DE CENTRE

*Departament de Filologia Catalana i
Lingüística General de la UIB*

Un dels principis que el nou disseny del sistema educatiu derivat de la LOGSE (1990) postula com a fonamental és l'autonomia pedagògica i organitzativa dels centres escolars. Aquesta autonomia es manifesta en la capacitat que tenen els centres d'adaptar els seus programes a les característiques específiques del medi, adoptar la metodologia més escaient segons el context escolar i organitzar activitats escolars i extraescolars concordants amb les opcions lliurement assumides.

Des del punt de vista institucional, l'autonomia pedagògica i organitzativa dels centres escolars es concretarà en la definició per part de cada centre del seu propi PROJECTE EDUCATIU (PEC).

El PEC suposa:

a. Explicar els trets que donen personalitat particular i permeten identificar l'escola com a entitat específica i individualitzada.

b. Formular la prioritització d'objectius generals que el centre es compromet a assolir a mitjà termini i que determinaran, de manera graduada, els objectius específics anuals a atènyer.

c. Definir l'organització general del centre, encaminada a aconseguir els objectius i finalitats a què, per voluntat pròpia, s'ha compromès.

d. Formalitzar l'estructura organitzativa del centre en el Reglament de Règim Intern.

A les Illes Balears, la normativa d'aplicació als centres escolars, pensada per al "territori MEC", no contempla específicament la qües-

tió de la llengua catalana ni la seva realitat cultural i nacional.

Resulta més que evident que la concepció d'un PEC amb les característiques que hem perfilat no pot negligir un tret d'identitat nacional com és la llengua pròpia, si vol esdevenir un recurs mínimament coherent i amb garanties de funcionalitat.

Aquesta qüestió s'ha d'analitzar en el marc que estableix la LOGSE i la Llei de Normalització Lingüística des d'una triple perspectiva:

1. Les pautes derivades de l'article 23 de la Llei de Normalització Lingüística (1986) que obliguen al Govern Balear a prendre mesures per:

a. Fer realitat l'ús normal del català com a llengua vehicular de l'ensenyament en tots els centres docents.

b. Fer que la llengua catalana sigui emprada progressivament en tots els centres d'ensenyament, a fi de garantir el seu ús com a vehicle d'expressió normal, tant a les actuacions internes com externes i a les actuacions i documents administratius.

c. Garantir la no separació dels alumnes en centres diferents per raons de llengua.

De la consideració d'aquests condicionaments, se'n deriven una sèrie de necessitats que els principis programàtics d'un PEC han de contemplar forçosament:

- La prioritització i estímul de l'ús de la llengua catalana en tots els àmbits.

- La utilització del català com a llengua vehicular de l'ensenyament.

- La no discriminació lingüística dels alumnes

- La integració d'elements de la cultura catalana com a contingut i marc referencial bàsics.

2. Cal remarcar molt especialment el fet que l'estudi de la llengua únicament com a matèria curricular no és un mitjà suficient per a assolir uns nivells de competència lingüística ni d'ús de la llengua minoritzada que siguin congruents amb el fet que el català és la llengua pròpia del territori ni amb l'exigència legal d'assolir un domini adient, oral i escrit, de les dues llengües oficials de les Illes Balears.

3. De manera semblant, cal resoldre positivament l'exigència, des de la normativa i des de les urgències d'un món amb alts nivells de comunicació internacional, de plantejar amb garanties d'efectivitat pedagògica, el tractament d'una o més llengües estrangeres en el currículum escolar.

En aquesta configuració cobra importància determinant l'obligatorietat d'elaboració del PROJECTE LINGÜÍSTIC DE CENTRE (PLC) com a component essencial ineludible del PEC.

Els centres docents de les Illes Balears no poden deslligar la reflexió que els porta a la definició com a entitat personalitzada i a la definició dels seus propòsits educatius de la reflexió sobre la llengua catalana. És una reflexió que comporta un posicionament envers el fet lingüístic i una presa de postura davant l'envit que suposa la necessitat que l'escola sigui un element actiu en el procés de normalització lingüística. També ho és l'exigència de dissenyar i executar una planificació pedagògico-didàctica adequada per a l'optimització dels resultats relatius al desenvolupament de les capacitats comunicatives i expressives dels alumnes. En aquesta cruïlla se situa precisament el PLC.

Per aquests motius, entre d'altres, el DEPARTAMENT DE FILOLOGIA CATALANA I LINGÜÍSTICA GENERAL de la UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS ha cregut oportú exposar les orientacions següents en relació a l'elaboració del PLC als diferents sectors relacionats amb l'educació -professors, pares, alumnes, centres escolars... Alhora convoca les Administracions educatives, particularment l'autonòmica, que n'és la responsable específica, a estimular i dinamitzar els proces-

sos de normalització lingüística de l'ensenyament. Això serà possible amb el desplegament de mesures legislatives, administratives i suports materials afavoridors de l'increment de la presència i l'ús de la llengua catalana al sistema educatiu.

1.- La llengua catalana, com a llengua pròpia de les Illes Balears, ha de ser la llengua pròpia de l'ensenyament.

El PLC ha de contenir -i situar explícitament en el PEC- l'opció lingüística, clarament definida, que comprometi l'escola a fer efectiu el fet que el català, com a llengua pròpia, sigui la llengua primera de la institució docent.

Així doncs, aquesta idea fonamental, formulada al PLC, ha d'expressar les bases programàtiques que permetin el desplegament d'un PLA DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA al centre, amb la finalitat de recobrar per a la llengua catalana espais i usos que li pertocuen i dels quals, actualment, no gaudeix.

El PLC ha de contemplar el fet que el català ha d'esdevenir la llengua usada en l'educació, la documentació i les comunicacions, en els àmbits intern i extern del centre, tant a nivell oral com escrit. I aquest compromís ha de projectar-se més tard en les concrecions de planificacions posteriors que seran les determinants de la vida del centre i de la seva labor formativa.

El català, com a llengua vehicular de l'aprenentatge i de la comunicació de la comunitat escolar, no ha de ser substituït en cap de les seves funcions. El PLC haurà de determinar la gradualitat dels processos que tendeixen a la consecució d'aquest propòsit.

2.- L'aprenentatge de la llengua catalana ha de ser l'eix vertebrador de les llengües al centre i la base de l'adquisició de capacitats en totes les llengües curriculars.

El PLC ha de fixar uns principis d'actuació que fonamentin i facin viable un tractament curricular pertinent de cadascuna de les llengües objecte d'estudi perquè puguin fer-se efectius els objectius de capacitació i competència lingüística que són exigibles a un centre docent.

El tractament de les llengües ha de comptar de manera molt específica amb l'obligació d'integrar lingüísticament l'alumnat no catalanoparlant, mitjançant el desplegament d'opcions metodològiques per a l'ensenyament-aprenentatge de les llengües. El PLC haurà de defi-

nir de manera clara el moment de l'inici del procés d'ensenyament-aprenentatge de la llengua castellana i la selecció de la llengua o llengües estrangeres que oferirà i el moment idoni d'introducció de cadascuna d'elles.

En aquest punt cal que les administracions educatives possibilitin solucions organitzatives que afavoreixin l'aplicació de criteris de flexibilitat en l'organització dels centres: horaris, distribució racional d'àrees, etc.

3.- El PIC ha de ser coherent amb els plantejaments educatius globals que regeixen el centre.

La llengua no és deslligable d'una realitat complexa -física, geogràfica, històrica, cultural, social-. A l'entorn immediat del PLC, en els principis que desplega el PEC, ha de bastir-se una reflexió sobre la coherència amb l'entorn immediat i mediat del centre, amb el marc referencial on la institució escolar s'insereix i sobre el qual ha de projectar la seva acció educativa, amb l'objectiu, fonamentalment, de formar ciutadans del país. El marc de referència que ens dóna fonament i cohesió com a poble diferenciats ultrapassa els límits estrictes de les Illes Balears i ens remet a una història comuna, a una economia determinada, a una llengua en què és vehiculada una cultura amb personalitat pròpia i en un àmbit territorial i geogràfic concret, els Països Catalans, en l'horitzó de l'Europa de les nacions.

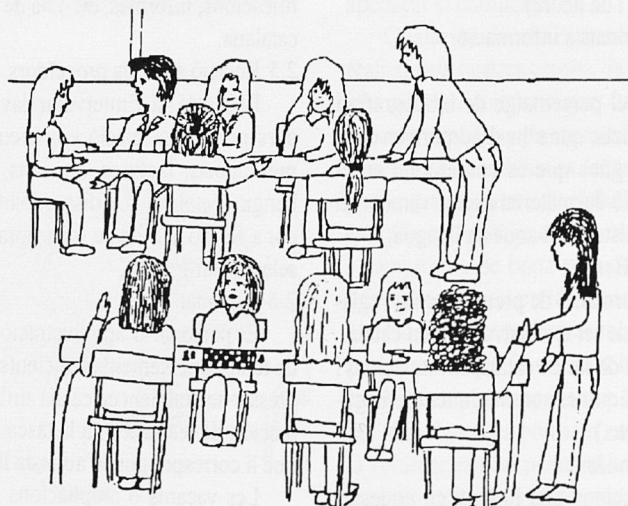
Aïllat d'aquest referent bàsic el PLC seria només una imatge virtual, sense viabilitat, perquè li mancaria la base de la sustentació imprescindible: No té sentit plantejar una norma-

litació lingüística, i fins i tot literària, a nivell de Països Catalans si després els referents geogràfics, històrics, culturals i nacionals són uns altres i no els nostres, es a dir, els catalans.

4.- La normalització de l'escola és un component més de la normalització de la societat. L'escola ha de convertir-se, en la mesura de les seves limitades possibilitats, en un element normalitzador de l'entorn.

La confluència dels diferents sectors que convergeixen al si de la comunitat escolar és un punt de partida útil per a la impregnació social o la projecció de la labor als centres. La difusió del model lingüístic de l'escola, vehiculat a través de les activitats escolars i extraescolars i les d'interacció amb el medi -natural, urbà, humà, etc.- on l'escola és situada, pot tenir una influència positiva sobre sectors relacionats amb el centre docent com, entre d'altres possibles, grups de població no integrada lingüísticament -famílies de barrades perifèriques-. Igualment, la pràctica, per part del centre, d'usos i models lingüístics coherents en àmbits no habituats a usos formals -ni "normals"- de la llengua pot aportar elements modificadors d'actituds reticents a la llengua catalana, endemés de l'habituació de col·lectius no experimentats a situacions comunicatives formals de tota mena resoltes en la llengua pròpia del país.

5.- El PLC, elaborat amb participació de tots els estaments que integren la comunitat escolar, ha de ser el resultat d'un consens màxim, aconseguit per procediments persuasius i no coercitius, entre tots els elements perso-

Margarida Palmer. IB Joan M Thomas

nals que conflueixen en el centre. Per aquests motius el seu caràcter de compromís vinculat de tot el personal adscrit o amb relacions de dependència al centre és ineludible.

Els objectius fixats per a la normalització dels usos i presència de la llengua catalana, així com les disposicions referents al tractament curricular de les llengües al centre, han de ser la base de les actuacions de la totalitat de les persones del centre, cadascuna des de la seva pròpia responsabilitat, ja sigui docent, administrativa, de custòdia, recreativa o de relacions formals de naturalesa imprevisible.

Professorat i personal no docent tenen una responsabilitat primordial en aquest sentit, però també en tenen els pares i el personal contractat de manera esporàdica per dur a terme activitats extraescolars o complementàries i el personal de suport que exerceix funcions docents, d'orientació o de qualsevol altra mena al centre.

Les administracions educatives tenen una gran responsabilitat tant en matèria d'adscripció de personal que reuneixi els requisits marcats per la normativa com en la necessitat d'oferir al personal docent i no docent oportunitats d'accedir a la formació lingüística bàsica per a l'exercici de llurs funcions.

6.- Entre els elements concrets mínims que ha d'observar qualsevol PLC a les Illes Balears hi han de constar:

1. Entorn.

1.1. Retolació externa del centre:

Retolació exclusiva en català en:

Nom del centre.

Dependències (acadèmiques, administratives, esportives i de lleure).

Espais destinats a informació.

1.2. Biblioteca:

Assegurar el percentatge de bibliografia i de material didàctic que s'ha d'adquirir en cada una de les llengües que es contemplin en el PLC. Adquisició del material exclusivament en català, quan existeixi en aquesta llengua.

1.3. Menjador/Bar:

Tota la informació de preus, menús, reglaments, etc. ha de ser exclusivament en català.

També han de ser en català les retolacions i avisos de les màquines automàtiques (de begudes, llepolies, etc.)

1.4. Tallers/Gimnàs:

Les instruccions que hi hagi en aquestes dependències (tant si són d'ordre intern del cen-

tre, com de maquinària i aparells), han de ser en llengua catalana.

1.5. Personal:

Tot el personal que estigui en alguna de les àrees esmentades en els apartats anteriors (bidells, encarregats del material, del bar, personal de neteja i jardineria...) ha d'entendre sense cap classe de dificultat la llengua catalana. Les vacants que es produeixin haurien de ser ocupades per persones que entenguin i parlin el català. L'Administració ha d'establir un pla de formació per a les persones que ara tenen el lloc de feina en alguna d'aquestes àrees i no assoleixen el domini parlat de la llengua catalana.

2. Administració

2.1. Infraestructura:

L'adquisició de material d'administració (impressores, ordinadors, màquines d'escriure, programes informàtics, etc.) tindrà com a requisit indispensable que pugui treballar en llengua catalana sense limitacions de cap tipus.

2.2. Impresos.

Els impresos (formularis, sobres, etc.) seran en llengua catalana. També seran en llengua catalana els segells del centre i de totes les seves àrees de gestió.

2.3. Gestió acadèmica.

Tota la documentació que genera la gestió acadèmica (actes d'avaluació, butlletins, llibres, llistes d'alumnes, etc.) ha de ser en llengua catalana. En els casos en què obligatòriament hagin de ser en llengua espanyola, també seran en català.

2.4. Gestió econòmica i administrativa.

La gestió econòmica (llibres de comtes, pressupostos, rebuts, etc.) i administrativa (certificacions, informes, etc.) ha de ser en llengua catalana.

2.5. Relació amb els proveïdors.

El centre ha d'intervenir davant els proveïdors perquè la relació comercial (comandes, pressupostos, factures, albarans, etc.) sigui en llengua catalana. La disponibilitat del proveïdor a fer-ho així ha de ser valorada a l'hora de seleccionar-los.

2.6. Personal.

El personal d'administració del centre ha de tenir coneixements suficients per poder expressar-se oralment en català amb fluïdesa i correcció i de realitzar tota la tasca administrativa que li correspongui en aquesta llengua.

Les vacants o ampliacions de places han de ser cobertes per personal que tinguí aquest

requisit. Si el personal actual no el compleix, s'ha de planificar un sistema de formació que ho pugui esmenar.

3 Presència externa.

3.1. Actes públics i culturals.

L'anunci d'actes públics i culturals organitzats pel centre escolar o amb la seva participació, ha de ser en català.

La llengua catalana ha de ser la llengua usada pel personal docent o administratiu del centre en representar-lo en actes públics (claustres, consells escolars, reunions de pares, rodes de premsa, etc.)

3.2. Presència en els mitjans de comunicació o a l'entorn.

Les informacions que el centre tregui a la premsa o a altres mitjans de comunicació han de ser en llengua catalana.

4. Docència.

4.1. Dedicació horària.

En el PLC ha de constar clarament quins han de ser els mínims de presència de les llengües que hi figurin, respectant el que digui la legislació sobre aquests aspectes. En qualsevol cas la llengua catalana ha de ser la llengua vehicular majoritària.

El PLC ha d'especificar clarament què entén per llengua vehicular d'una matèria (llengua a usar pel professorat, alumnes, llibres de text, material complementari, etc.)

4.2. Professorat.

Tot el professorat del centre ha de tenir coneixements suficients per poder impartir en llengua catalana la seva matèria.

Les places vacants s'han de cobrir necessàriament amb professorat que compleixi aquest requisit.

4.3. Altres activitats.

El PLC ha de contemplar l'ús prioritari de la llengua en les altres activitats que tinguin lloc en el centre (Departament d'Orientació, activitats extraescolars, etc.).

5. Disposicions d'excepcionalitat.

En el PLC és convenient que constin les disposicions que s'han de prendre en determinats casos particulars (acolliment d'alumnes que arriben durant el curs procedents d'àrees lingüístiques no catalanes, relacions amb persones que expliciten la demanda de ser atesos en una llengua diferent a la catalana, etc.) □